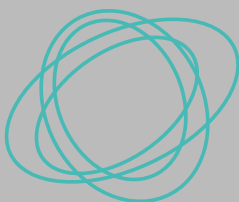

RAPPORT FRA KONFERENCE FOR KRISTNE OG MUSLIMSKE LEDERE I DANMARK 2016

12. NOVEMBER 2016
VARTOV

KRISTENT-MUSLIMSK
SAMTALEFORUM

**RAPPORT FRA KONFERENCE FOR
KRISTNE OG MUSLIMSKE LEDERE
I DANMARK 2016**

12. NOVEMBER 2016

RAPPORT FRA KONFERENCE FOR KRISTNE OG MUSLIMSKE LEDERE I DANMARK 2016

Helligskrifter og demokrati

12. november 2016

INDHOLD

Forord	5
Deltagerliste	6
Program for konferencen	8
Velkomst og åbning af konferencen	
V. Kirsten M. Andersen	9
V. Marianne Christiansen	10
V. formandsskabet for KMS	13
Oplæg om installationen "Fundamentalism"	14
Respons på oplægget	
V. Elof Westergaard	18
V. Imran bin Munir Hussain	21
Dialog i plenum	22
Dialog efter gruppearbejdet	23
Oplæg "Religion, helligskrifter og demokrati"	25
Respons på oplægget	31
Gruppearbejde	32
Opsamling	
V. Jørgen Skov Sørensen	33
V. Abdul Wahid Pedersen	36
Læsning af Biblen	37
Recitation af Koranen	38
KMS-styregruppen 2016 og 2017	39
Basis for Kristent-Muslimsk Samtaleforum	40
KMS gennem 10 år	41
Temaer for samtalerne i KMS gennem 10 år	43

FORORD

AF KÅRE SCHELDE CHRISTENSEN

Generalsekretær i Folkekirke &
Religionsmøde

12. november 2016 kunne Kristent-Muslimsk Samtaleforum (KMS) fejre 10-årsjubilæum. Det blev fejret ved den årlige KMS-lederkonference, hvor ca. 40 kristne og muslimske ledere deltog. Konferencen blev passende afholdt på Vartov, der både i det danske samfund og dansk kirkeliv er et vartegn for samtalens betydning.

Men hvorfor blev KMS etableret tilbage i 2006? Som de fleste vil huske, var 2006 præget af voldsomme meningsudvekslinger og tilmed voldelige sammenstød i kølvandet på Jyllands-Postens karikaturtegninger af profeten Muhammed. Paradoksalt nok blev et af resultaterne af denne voldsomme begivenhed netop Kristent-Muslimsk Samtaleforum. 2006 var bl.a. præget af frygt og splittelse i Danmark, og for at modvirke disse tendenser iværksatte Folkekirke og Religionsmøde en såkaldt 'lytterunde' til forskellige muslimske miljøer i Danmark. Her rejste to kristne og en muslim rundt og førte samtaler med 22 moskeer og muslimske organisationer. Målet med lytterunden var at etablere flere og bedre relationer mellem folkekirken og de muslimske trossamfund. Lytterunden førte til, at der for første gang blev etableret et bredere kendskab og netværk mellem kristne og muslimer i Danmark. Efter lytterunden mødtes 30 kristne og muslimske ledere til den første landsdækkende konference. Konferencen blev afholdt den 19.-20. august 2006 på Hotel Nyborg Strand med økonomisk støtte fra Integrationsministeriet.

Her 10 år efter føres samtalen stadig, men nu med en selvfølgelighed der grunder sig på kendskab og venskab. Den udvikling har åbnet op for, at det i dag også er muligt at føre samtaler om mere vanskelige emner som fx "Helligskrifter og demokrati". Et emne som nærværende rapport beskriver.

Jubilæumskonferencen blev planlagt og gennemført af styregruppen for Kristent-Muslimsk Samtaleforum, som blev nedsat på sidste års konference. Se sammensætningen af styregruppen på side 39. Der skal lyde en stor tak til Grundtvigsk Forum for at være vært for konferencen. Ligeledes skal der lyde en stor tak til de organisationer og stifter, der har ydet økonomisk støtte og dermed gjort afholdelse af konferencen og arbejdet i Kristent-Muslimsk Samtaleforum 2016 mulig. Tak til Mission Afrika og Danmission samt følgende stifter i folkekirken: Fyen, Haderslev, København, Lolland-Falster, Ribe, Viborg og Aalborg. Folkekirke og Religionsmøde varetager sekretariatsarbejdet for Kristent-Muslimsk Samtaleforum.

God læselyst!

Frederiksberg, februar 2017
Kåre Schelde Christensen

DELTAGERLISTE

KRISTNE DELTAGERE

Marianne Christiansen	Haderslev Stift, biskop
Elof Westergaard	Ribe Stift, biskop
Peter Fischer-Møller	Roskilde Stift, biskop
Czeslaw Kozon	Den katolske Kirke, biskop
Niels Underbjerg	Københavns Stiftsråd, sognepræst
Birte Jacobsen	Fyens Stiftsråd, sognepræst
Birgitte Wiedemann Daabeck	Haderslev Stiftsråd, asylkoordinator
Anni Bøge Jørgensen	Roskilde Stiftsråd, formand for Roskilde Stifts Udvalg for Økumeni, religionsmøde og mission/Global Kristendom
Kirsten M. Andersen	Grundtvigsk Forum, formand
Jens Christian Bach Iversen	Præsteforeningen, sognepræst
Søren Dalsgaard	Folkekirkens Mellemkirkelige Råd, koordinator Folkekirkens Asylsamarbejde og Folkekirkens Mission
Johane Ettrup	Indre Missions Tværkulturelle Arbejde, tværkulturel medarbejder
Jørgen Skov Sørensen	Danmission, generalsekretær
Thyra Smidt	Mødestedet Vesterbro, daglig leder
Ellen Gylling	Mødested Amager, sogne- og indvandrerpæst
Jesper Hougaard Larsen	Folkekirkens Tværkulturelle Samarbejde, Odense, flygtninge- indvandrerpæst
Karin Vestergaard	Folkekirke og Religionsmøde, sognepræst
Annette B. Bennedsgaard	Folkekirke og Religionsmøde, provst, formand for Folkekirke og Religionsmøde
Michael Krogstrup Nissen	Folkekirke og Religionsmøde, sognepræst, næstformand for Folkekirke og Religionsmøde, medlem af KMS-styregruppen
Jørgen Degn Bjerrum	Folkekirke og Religionsmøde, sognepræst, næstformand for KMS-styregruppen
Mia Rahr Jacobsen	Folkekirke og Religionsmøde, sognepræst
Jørgen Thaarup	Frikirkeforum/Danske Kirkers Råd, medlem af KMS-styregruppen
Anna Stefanie Thür	Danske Kirkers Råd, Den katolske Kirke i Danmark, medlem af KMS-styregruppen
Mads Christoffersen	Danske Kirkers Råd, generalsekretær

MUSLIMSKE DELTAGERE

Sami Küçükakin	Muslimernes Fællesråd, formand
Imran bin Munir Husayn	Muslimernes Fællesråd, mufti
Abdul Wahid Pedersen	Danish Muslim Aid, formand
Recep Avsever	Ikast Moske, formand
Line Mansour	Imam Ali Islamisk Center
Katja Machon Madsen	Imam Ali Islamisk Center, medlem af KMS-styregruppen
Mustafa Gezen	Dialog Forum, formand
Cömert Küçükakin	Dialog Forum, skoleleder, formand for KMS-styregruppen
Abdulrahim Kurtishi	Den Muslimske Verdensliga, imam
Haleema Uppal	Minhaj ul Quran (Minhaj Ungdom)
Syed Mureed Hussain Naqvi	Madina Tul Ilm Education Center
Daniel Rezaei	Dansk Muslimsk Forening, imam, Imam Ali Moske
Muhammet Ali Uğur	Imam
Sajjad Hussain Syed	NTI Valby

ANDRE DELTAGERE

Jens Galschiøt	Oplægsholder, kunstner
Safet Bektovic	Oplægsholder, lektor på Det teologiske fakultet, Oslo Universitet
Malene Fenger-Grøndahl	Leder af paneldebat, journalist og forfatter
Kåre Schelde Christensen	Ex-officio Folkekirke og Religionsmøde, generalsekretær
Jarl Ørskov Christensen	Ex-officio Folkekirke og Religionsmøde, netværkskonsulent
Mogens S. Mogensen	Ex-officio Folkekirke og Religionsmøde, sekretær for KMS
Ida Louise Nielsen	Ex-officio Folkekirke og Religionsmøde, kommunikationsmedarbejder
Lisbeth Brocelius Meléndez	Journalist og vært på Religionsrapport på P1

PROGRAM FOR KONFERENCEN

Lørdag d. 12. november 2016, 9.30-16.30

VELKOMST OG ÅBNING AF KONFERENCEN v. formand for Grundtvigsk Forum Kirsten M. Andersen og biskop Marianne Christiansen.

LÆSNING/RECITATION AF KORANEN OG BIBELEN v. imam Muhammet Ali Uğur og generalsekretær i Danske Kirkers Råd Mads Christoffersen

VELKOMST OG INTRODUKTION TIL KONFERENCEN v. formandsskabet for Kristent-Muslimsk Samtaleforum Cömert Küçükakin og Jørgen Degn Bjerrum

OPLÆG v. kunstneren Jens Galschiøt om installationen "Fundamentalism"

RESPONS fra mufti Imran bin Munir Husayn og biskop Elob Westergaard

DIALOG I GRUPPER OG PLENUM under ledelse af journalist Malene Fenger-Grøndahl

BØN OG ANDAGT

OPLÆG OM "RELIGION OG HELLIGSKRIFTER OG DET MODERNE DEMOKRATISKE SAMFUND" v. Safet Bektovic, lektor på Det teologiske fakultet, Oslo Universitet

DIALOG I GRUPPER OG PLENUM under ledelse af journalist Malene Fenger-Grøndahl

"KMS I 10 ÅR OG FREMTIDENS UDFORDRINGER" v. imam Abdul Wahid Pedersen og Jørgen Skov Sørensen, generalsekretær i Danmission

VALG AF NY STYREGRUPPE FOR KMS

AFSLUTNING

VELKOMST

KIRSTEN M. ANDERSEN

Grundtvigsk Forum, formand

Indledningsvist bød formand for Grundtvigsk Forum Kirsten M. Andersen velkommen til Vartov. Hun henviste til en sang af den for nyligt afdøde sanger, Leonard Cohen, der et sted skriver: "But it's written in the scriptures. And it's not some idle claim". Her mindede hun deltagerne om, at i omgangen med helligskrifter er det afgørende ikke at gøre sig sagen for let. Og netop det ønskede hun måtte præge dagens samtaler, fordybelse og fortolkning af helligskrifter.

”

There is a lover in this story but the story's still the same. There is a lullaby for suffering and a paradoxe to blame. But it's written in the scriptures. And it's not some idle claim.

LEONARD COHEN

ÅBNING AF KONFERENCEN

**BISKOP MARIANNE
CHRISTIENSEN**

Haderslev Stift

Kære venner,

Det er en stor glæde at kunne åbne konferencen. Det er den 10. gang, hvor der holdes mødested i Kristent-Muslimsk Samtaleforum. Det er dejligt at se jer og tilbringe en dag sammen i god samtale om væsentlige, helt centrale emner. Tak til styregruppen for forberedelsen af konferencen i år og tak for, at vi kan mødes her i Vartov, som i mere end 100 år, netop har været et samtalehus. 10 år det er rund fødselsdag, og det er en anledning til at glæde sig over, at dette forum er kommet til verdenen, og at det er kommet for at blive.

Hvad er et samtaleforum? "Forum" betyder plads og torv - et sted, hvor mennesker mødes i det åbne. Og samtalefora det er der heldigvis mange af i vores samfund og i vores liv. Der er spisebordet, skolen, arbejdspladsen, bænken i venteværelset, Folketinget, forsamlingshuset, moskéen, kirken. Forhåbentligt mange steder og pladser, hvor mennesker mødes. Måske internettet? Måske ikke.

For når vi i dag har gjort os umage med at gå væk hjemmefra og komme ind i et fælles sted, som er fremmed for mange af os, så har vi bevæget os. Det betyder nemlig noget at være til stede i samme rum. Det betyder noget, at vi kan se, at vi kan høre, at vi kan fornemme hinanden. At luften bevæger sig imellem os. At øjnene mødes. Tankerne og ordene bevæger sig anderledes frit og kommer hinanden i møde, når vi er i det samme rum. Derfor er det her samtaleforum enormt vigtigt. Alle samtalefora er vigtige. Ikke mindst dette. Kristent-Muslimsk fordi vi har meget at tale om, vi har meget at være fælles om. Vi skal være i samme rum: I vores samfund, i vores verden, i vores sind og i vores hjerter.

10 år har dette forum fundet sted, og netop fundet sted forskellige steder i huse præget af forskellige muslimske og kristne traditioner. Det er skønt, at 10-årsjubilæet kan finde sted her i Vartov, eftersom dette sted er et vartegn i det danske samfund og det danske kirkeliv for samtals betydning. Jeg tror, de fleste muslimer såvel som kristne nok vil have bemærket, at N.F.S. Grundtvig spiller en - skal vi så sige det mildt - en vis betydning i vores samfund og i vores måde at snakke om tingene på. Også i kirkelivet. Vartov varetager arven efter Grundtvig. Kommer man til Danmark fra andre steder, så kan man få det indtryk, at det sådan set er Grundtvig, som er profeten, eller at det er ham, der har præget centralt i kristendommen. Det er heller ikke sikkert, han ville være helt uenig i det. I hvert fald ville han nok kalde det at være "seer". En, der ser klart. Men uanset om man kender til Grundtvig eller ej, så er nogle af hans bidrag til samfundsliv og til åndsliv lige i hjertet af, hvad Kristent-Muslimsk Samtaleforum er: At mennesket er skabt af Gud og skabt i Guds billede med en længsel efter Gud, til at søge Gud. Og at vi er skabt til at mødes i samtalen med hinanden og oplives og oplyses af det. Det er Grundtvig nok ikke den eneste i verden, som

har fundet ud af, men i dansk historie, er han den, der har givet det klareste udtryk. Derfor er det godt, vi fejrer 10-årsjubilæet her i dette forum.

Dette forum har som sit formål, og nu citerer jeg formålsparagraffen: "At fremme den fælles religionssamtale og værne om og bidrage til udviklingen af det danske samfund som et demokratisk og inkluderende samfund". I grundtvigsk tradition vil det sige at oplive og oplyse, for det er dét, samtalen gør. Først bliver vi oplivet i mødet med hinanden ved at opleve fællesskabet med hinanden, og så bliver vi oplyst. Vi får indblik i andres tanker og ord om Gud i helligskrifterne, i troen og i livet.

Vi får et klarere lys over, hvad der foregår i samfundet og i verdenen og såmænd også i vores eget hoved. For mit eget vedkommende er det kun fjerde gang, jeg er med. Så helt oplyst kan jeg ikke regnes for endnu. Men alligevel så kan jeg bevidne, at jeg er blevet oplivet og oplyst af at være med.

”

Vi har meget store opgaver for os både som danskere, som verdensborgere, og vi kan blive grebet af magtesløshed og frygt for fremtiden. Men så banalt som det lyder: Så længe der er samtale, er der liv og håb.

MARIANNE CHRISTIANSEN, BISKOP —

Jeg er, som I måske også er, nogen gange blevet spurgt: "Hvad skal det nytte med alt den snakken og alt den samtale? Bliver der truffet beslutninger? Bliver det til konkrete handlinger?" Nu er "nytte" jo et ord, som på moderne dansk næsten er kommet til at betyde, at der kommer penge ud af det. Og nej, der kommer ikke penge ud af dette samtaleforum, der kommer heller ingen handlingsplaner, ingen hurtige løsninger. Men der kommer venskab, der kommer kendskab, der kommer nye tanker og gode ord. Ja, oplivning og oplysning. Det tager vi hver for sig med ud i vores sammenhænge, og hvor vi i øvrigt færdes, tror og lever.

I de 10 år, hvor samtaleforummet har eksisteret, har det aldrig været uaktuelt. Men som tiden er gået, bliver det stadig mere og mere aktuelt. I de seneste år er det stadig religionssamtalen, det indbyrdes kendskab til, hvad vi tror og tænker om Gud. Hvordan vores helligskrifter fortæller og oplyser om det. At det er vigtigt. Men måske i stigende grad også de fælles anliggender i samfundet ifølge formålet: "At fremme udviklingen af det danske samfund som et demokratisk og inkluderende samfund". Dette forum kan om nogen fremme samtalen om religionsfrihed, som aldrig bliver en selvfølge, og som vi i et demokratisk samfund altid må vise opmærksomhed og kæmpe for. Og fremme samtalen om at være dansker - medlem af det danske samfund - med den tro, den religion og den overbevisning, som er en del af det enkelte menneskes liv. Ja, som i grunden er selve grundlaget i hvert enkelt menneskes tilværelse. Dette forum er rummet, hvor det kan ses og høres, at vi vil være i samme samfund, at vi vil være i samme rum, at vi vil tage vare på det fælles samfund. Så det ikke skal lykkes de forskellige kræfter, som enten vil skubbe andre mennesker ud af det fælles samfund eller isolere sig selv fra det i lukkede rum.

Vi har meget store opgaver for os både som danskere, som verdensborgere, og vi kan blive grebet af magtesløshed og frygt for fremtiden. Men så banalt som det lyder: Så længe der er samtale, er der liv og håb. Og i tillid til Gud, i tillid til Guds barmhjertighed, får vi mod til at tage fat på opgaverne og til at åbne øjnene og ørene for hinanden og for alle mennesker, som er skabt i Guds billede. Så lad os tale om det i det fælles rum og blive ved med tale frit.

VELKOMST VED FORMANDSSKABET FOR KMS

Formand Cömert Küçükakin og næstformand Jørgen Degn Bjerrum bød velkommen til årets KMS-konference.

Temaet for dette års lederkonference i Kristent-Muslimsk Samtaleforum er "Helligskrifter og demokrati". Både Bibelen og Koranen indeholder tekster, som i dag kan opfattes som problematiske, det drejer sig bl.a. om tekster om vold. Hvordan forholder vi os som kristne og muslimer til disse tekster, hvordan fortolker vi dem? Og hvordan forholder vore helligtekster sig til vores moderne demokratiske samfund? Er der en indbygget konflikt, eller hvordan skal vi forstå det? Det er nogle af de vanskelige spørgsmål, som vi i fællesskab vil drøfte på denne konference.

OPLÆG OM INSTALLATIONEN "FUNDAMENTALISM"

JENS GALSCHIØT

Billedhugger og kunstner

Følgende tekst er et referat af Jens Galschiøts oplæg. Gengivet af udgiver.

BAGGRUND

Jeg er opfødt i Frederikssund som sådan en ghettounge. Jeg er dampbarn, blev smidt ud i 8. klasse, gik ud af kirken samtidigt og sprang ud som hippie i 68'. Der blev jeg radikaliseret og venstreorienteret, fordi jeg oplevede sulten i Afghanistan og syntes, at det måtte, der gøres noget ved. Før var jeg buddhist, nu blev jeg socialist og fagforeningsleder på Lindeværftet. Jeg blev rigtig god til at organisere. Jeg blev desocialist på et tidspunkt i 80'erne, da heltene blev korrupte idioter, og jeg holdte op med at tro på socialismen. Jeg havde troet, at vi skulle have en revolution, og så ville der komme paradislignende tilstande. Det lykkedes ikke, desværre. Så jeg holdt op ved værftet og som fagforeningsleder og sprang ud som kunstner. Det gik meget godt. Jeg lavede bl.a. kvindeskulpturer og arbejdede sammen med haute couture-designere i Paris. Men så kom den Jugoslaviske borgerkrig. Jeg troede, vi var færdige med forrådnelsen og vaccinerede på grund af Auschwitz. Jeg var rystet. Og det rystede mig, hvor hurtigt vi flyttede os både i Jugoslavien og Afrika. Moralsk og etisk set på det her tidspunkt. Min nye helt blev Sigmund Bauman. Og Hannah Arendt, som fx opstillede tesen "ondskabens banalitet". Hvis man ikke har opdaget, at man er ond, hvordan opdager man det så? Og hvordan bevæger man sig, hvis man ikke opdager det? Jeg blev bange for at blive en Donald Trump eller fascist eller noget andet. For mig var der derfor kun én løsning. Det var at blive pladderhumanist. Alle sprang ud som bøsser i 80'erne, jeg blev pladderhumanist. Jeg fik et digtersprog, et kunstsprog. Jeg betragter kunst som en måde at snakke på, et helt andet sprog end det, jeg taler lige nu. Jeg snakker kunstsproget. Mit værk "Min indre svinehund" handler om dyret i mennesket. Det der ligger lige under vores civilisationslag.

Det spredte jeg rundt i hele Europa. I løbet af få dage var værkerne spredt over hele Europa som et symbol på truslen mod hele vores moralske og etiske grundlag. Jeg holder meget af Vesteuropa. Jeg mener, det har givet verdenen noget specielt. Den har bidraget med menneskerettighederne, Den Franske Revolution: Frihed, lighed og broderskab. Men nogen gange glemmer vi det, og jeg mener, vi er ved at gøre det igen. Derfor lavede jeg "Min indre svinehund". Vi har et valg: Enten deler vi vores rigdom, ellers så bliver vi forrådnede af at bevare vores rigdom til os selv. Alle mine kunstværker hænger sammen om det tema.

FUNDAMENTALISME

Jeg har altid vidst, at jeg ville være nødt til at lave et værk om religionerne. Religion river verden fra hinanden på en eller anden måde. Jeg startede allerede for 15 år siden. Jeg ville være gået sammen med Hirshi Ali, hun er hollandsk parlamentariker. Men hun var allerede gået sammen med van Gogh, og det gik helt ad helvede til. Og van Gogh blev slået ihjel. Det var en af de første terrorhandlinger, der skete i Europa. Det blev highjacket af højrefløjen. Og det ville jeg ikke. Jeg ville heller ikke lave Muhammedtegningerne. Det blev de meget overraskede over. Så begyndte jeg at definere projektet "Fundamentalisme", der skulle beskrive de tre monoteistiske religioner: Jødedommen, kristendommen og islam. Jeg producerede 8.000 bøger af koraner, torae og bibler og satte dem sammen. Det vejer 28 tons og danner ordet "Fundamentalisme". Nogen har undret sig over, hvorfor det skal være så stort. Det skal det, fordi det skal minde om Stone Hedge, der signalerer magt og væld. Det er meningen, at det skal være et mytisk værk, som skal være større end en selv.

Jeg fik to akademikere til at slide sig gennem de tre bøger og analysere dem. De har så taget de mest smukke citater og de mest rædselsfulde og sat dem ind i en database. Der er mange af både de smukke og de rædselsfulde. Jeg har så udvalgt 100 af hver. Når man først ser værket, så stråler de smukke citater. Det er en opvisning i kærlighed og konfliktløsningsmodeller, som ingen af os kan leve op til. Alle tre er fyldt med smukke citater. Der er sådan en "feel good"-stemning, som får en til at tænke: "Det her er ikke så tosset". Inde i "Fundamentalisme", der møder man så negationen af alt det gode. Derfor tænker man umiddelbart om citaterne fra de andre religioner end ens egen: "Tænkte jeg det ikke nok!?" Men så opdager man, at alle citater er fuldstændigt rædselsfulde uanset religion. Inde i cirklen er man i et afstumpet samfund. Det er hele ideen med værket.

Det er en fundamentalistisk fortolkning af religionerne og ikke en særlig venlig fortolkning. Den

er dog så rimelig, som jeg har kunnet lave det. Det giver et overblik og afsæt for diskussion. Værket bløder hele diskussionen op, fordi ingen kan bruge sin egen bog til at slå andre i hovedet med. Det fungerer ikke, når man er inde i cirklen. Derfor er man nødt til at stille andre spørgsmål: Hvordan vil vi agere som mennesker? Hvad er vores værdigrundlag? Dermed bliver det en diskussion fra menneske til menneske i stedet for en diskussion om, man er kristen, muslim osv. Det har været scoop'et i den her installation. Måske er det dét kunst kan. Den kan være med til at iscenesætte noget og give en ny vikling.

I vil have det dårligt med valget af nogle af de her citater. Jeg er klar over, at I ved mere om bøgerne, end jeg gør, for jeg gik som sagt ud i 8.-klasse. Der er ingen af citaterne, som er manipulerede, men de er skarptskårne. Det er en fundamentalistisk fortolkning af det, som ikke er særlig rar. Men I skal prøve at lægge mærke til, at når I læser det, så vil I tænke, at jeres egen religion er lidt for skarptskåret ift. de andres religioner. For jeg har simpelthen fortolket alle teksterne, som Marie Krarup ville fortolke Koranen.

Der er et skilt med "no exit" inde i installationen "Fundamentalisme". For man kan ikke komme ud uden at omfortolke eller ved at bryde reglen. Man er nødt til at bryde indercirklen for at komme ud af installationen. Det tilkommer ikke en billedkunstner fra Odense at fortolke Guds ord og opdele i det gode og onde. Det ved jeg godt, men det er et kunstnerisk kneb, jeg har brugt. Og i øvrigt har det været enormt vanskeligt at dele op, for hvad er det mørke og det lyse? Koranen var fx ret progressiv for kvinder, da den blev skrevet. Jeg oplevede nogle gange at måtte opgive en opdeling. På den måde er værket skarptskåret. "Fundamentalisme" startede mange forskellige diskussioner, og der har været 15.000 mennesker for at se værket og diskutere det.

Der er 10 små værker af "Fundamentalisme" udover den store, som stilles rundt omkring på skoler, biblioteker og indkøbscentre. Den står alle vegne, det er meningen med værket. Jeg har været rundt for at fortælle i forbindelse med udstillingerne. På et tidspunkt holdte jeg en tale i Albertslund, hvor jeg fortalte hvor forbavset, jeg var over kvindesynet i bøgerne. Jeg havde nemlig været overrasket over, at det værste kvindesyn var i Det Gamle Testamente, og det bedste var i Koranen. Jeg tror, jeg havde forestillet mig, det var omvendt. Og der gik et sus gennem forsamlingen. Bag-

”

Værket bløder hele diskussionen op, fordi ingen kan bruge sin egen bog til at slå andre i hovedet med.

JENS GALSCHIØT, KUNSTNER

efter kom der tre kristne skolelærere hen og sagde: "Det er ikke rigtigt!". Jeg tog så straks min bog frem og læste et citat op, hvortil de svarede: "Det er jo Paulus, ham kan vi ikke lide", og så gik de surmulende væk. De muslimske kvinder syntes derimod, det var strålende tale.

Der er en anden vigtig diskussion, som er en del af det her projekt: Hvor stammer vores værdigrundlag fra? Jeg mener ikke, det stammer fra kristendommen. Min påstand er, at vi og vores civilisation langt henne af vejen stammer fra Den Franske Revolutions principper: Frihed, lighed og broderskab. Det var første gang, kvinder blev set som rigtige mennesker. Bevægelsens motto blev overtaget af kvinderetsbevægelserne, borgerretsbevægelserne og arbejderbevægelsen. I dag er der højreorienterede præster, som forsøger at sige: "Enhver ved jo, at vores civilisation bygger på kristne principper". Det betyder så samtidigt indirekte, at man som muslim ikke kan være demokrat. Det er der, filmen knækker. Kristendom, islam og måske andre religioner er den ene del af grundlaget. Ingen har patent på disse ord. Ingen kan tage patent på det, slet ikke kristendommen.

Kunsten er netop det sted, hvor der kan brobygges. Vi fik med kunstværket 15.000 med, som ikke normalt forholder sig til religion.

RESPONS FRA BISKOP ELOF WESTERGAARD

Følgende tekst er et referat af Elob Westergaards respons på Jens Galschiøts oplæg. Gengivet af udgiver.

Nu er det ikke første gang, jeg skal give respons til Jens Galschiøt. Og tak for sidst i Varde. Du er en anmassende, kunstprofet. Der er både styrker og svagheder, for når det bliver skarptskåret, så kan man miste nuancer.

Jeg vil begynde med et lille uddrag fra Salmernes Bog:

Ved Babylons floder
sad vi og græd,
når vi tænkte på Zion;
i poplerne derovre
hængte vi vore citere.
For vore fangevogtere
krævede, at vi skulle synge,
vore plageånder krævede glædessang:
»Syng for os
af Zions sange!«
Hvordan skulle vi kunne synge
Herrens sange
på fremmed jord?

Sådan begynder en af de samler fra Salmernes Bog, som jeg holder af. Det er en klagesang, som fortæller om israelitterne i Babylon om det eksil, de har befundet sig i. Men det er samtidigt en sang om mere end fortid. Det handler om længslen ud af eksilet. Følelsen af at være i eksil og miste lysten til at spille og synge. Det udtrykker en eksistentiel erfaring og er stadig virkelighed

for mange mennesker.

Salmens billede af poplerne, der står ved flodens bred med instrumenter hængt op i dets grene. De eksilerede sidder blot der. For mig er salmen en vedkommende og nærværende tekst. Bevares, den skal tydes og tolkes, men den er på eksistentiel vis meningsfuld og rig i sproget.

Jens Galschiøt betoner andre dele af vores skrifter. Derfor vil han nok også sætte fokus på en anden del af salmen, for den fortsætter også:

Hvis jeg glemmer dig, Jerusalem,
så gid min højre hånd må lammes;
gid min tunge må klæbe til ganen,
hvis ikke jeg husker på dig,
hvis ikke jeg sætter Jerusalem
over min højeste glæde.
Herre, husk edomitterne
for Jerusalems dag,
dengang de sagde:
Riv ned, riv ned, helt ned til grunden!
Babylons datter, du ødelæggerske!
Lykkelig den, der gengælder dig
den gerning, du gjorde mod os!
Lykkelig den, der griber dine spædbørn
og knuser dem mod klippen!

Her forvandles den smukke skildring af længsel til en bøn om hævn og forbandelse af fjenden. Det er ligefrem en voldsom lovprisning af en, som tager fjendens spædbørn og knuser dem mod klippen.

Det er her vigtigt ikke at feje noget ind under gulvtæppet. Der er voldelige steder i Det Gamle Testamente, i Toraen, i Det Nye Testamente og i Koranen. Vi møder en radikal, religiøs intolerance visse steder i de bibelske skrifter. Og i forlængelse heraf, kan det ikke nytte noget i vores tid at sige, at når der sker terror og vold, så har det intet med religion at gøre. Religion er også vold, men religioner er ikke i sig selv voldelige. De virker oftest samfundsstabiliserende og er med til at danne og forme vores identitet.

Skriften er vigtig. Biblen er uundværlig til at få indsigt i, hvad kristendom er, gudstro og menneskeliv. Det er også vigtigt at forstå: Teksten skal fortolkes. Det Nye Testamente er mosaikker over Det Gamle Testamente. Mange læseformer har været oppe i tiden: Allegoriske, symbolske læsninger grundet middelalderens firfoldsmetoder osv.

I en luthersk tradition; Luther oversatte Biblen til tysk og gjorde Biblen til levende ord i tiden. Så en oversættelse er en fortolkning. Luther vil også sige, at nogle tekster er bedre end andre. Luther trak fx Romerbrevet frem og andre af Paulus' breve frem. Grundtvig har også sat sine spor ift., hvordan teksterne skal fortolkes. Det er ikke Biblen, der er fundamentet. Det er Kristus, ikke skriften, men det levende ord. De nedskrevne ord skal siges og bliver levende i brug ved at høres og leves.

For at vende tilbage til salmen, hvordan skal vi så forholde os til en sådan tekst? Vi skal holde fast i, at det er en chokerende tekst. Tekster skal ikke fejes ind under gulvtæppet, som det ofte sker fx i børnebibler. Det kan ikke nytte at feje det ind eller sige, at det hører en anden og mere primitiv tid til. Det er der heller ikke noget, der taler for i verdenen. Vi skal heller ikke sige: "Det er Det Gamle Testamente, men der kom heldigvis et nyt, som var mere mildt og godt." Vi skal tage teksten alvorligt og inddrage den i forkyndelsen. Det vil i denne sammenhæng sige også at se de voldsomme ord i sammenhæng med det, som er det overordnede i salmen, nemlig salmistens tillid til, at han i kraft af Guds pagt med ham og hans folk tør håbe på, at Gud griber ind i verdenen.

RESPONS FRA IMRAN BIN MUNIR HUSSAIN

IMRAN BIN MUNIR HUSSAIN

Imam

Følgende tekst er et referat af Imran bin Munir Hussains respons på Jens Galschiøts oplæg. Gengivet af udgiver.

I Guds navn. Tak til Kristent-Muslimsk Samtaleforum for at bede mig om at bidrage. Tak til kunstneren Jens Galschiøt for interessant oplæg. Jeg havde forberedt en del. Men nu kom der nye ideer. Mit oplæg føltes forældet. Jeg nærstuderede værket. Som jeg forstår det, handler kunststykket om at se sig selv som en ansvarlig for sine egne handlinger i stedet for at gemme sig bag en religiøs tekst. I starten var jeg skeptisk. Jeg er som muslim ikke enig i en skarp opdeling. Men ikke desto mindre ser jeg værket som en mulighed for dialog og debat. Værket er en advarsel mod at tilskrive andre religioner meninger, som de ikke abonnerer på baggrund af.

Der er en række ting, jeg vil fremhæve, som måske kunne hjælpe os frem. Tolerance dvs. hvordan vi bruger sproget. Man finder sjældent debattører, som faktisk stiller spørgsmål med oplysning som formål. Det virker som om, debattører ikke vil indgå i debat, og alt for ofte er debatter baseret på manglende basal viden og en vis påståelighed, som blot gentages. Det påvirker den normale borger. Det er et kritisabelt fokus, hvor politikernes populistiske retorik skaber fjendebilleder. Det er en subtil men mærkbar, negativ diskurs. Ikke blot i Danmark. Lidt nuance og balance er kærkomment. Det er ikke blot Koranen, som en dansker anno 2016 forstår som intolerant og splittende, de samme elementer kan findes i andre testamenter. Nuancerne er vigtige.

Ud af 1,1 mia. mennesker, så er det en lille minoritet af muslimerne, som ønsker at bremse alt og gå 1400 år tilbage i tiden. Her er sproget vigtigt. Det andet er forståelse. Kristne er moderate og normale. Islam er fremmedartede. Selv i dag kan disse tanker findes i religionsundervisningen. Der er et overfladisk og stereotypet fokus på afvigere. Vi er nødt til at skabe større plads. Dialog betyder, at man stiller spørgsmål, som også kan være svære, men at man er tolerant over for forskelle. Selv herefter kan der være ting, man er fundamentalt uenige om. Trods manglende uenighed/enighed, så er det her, vores tolerance bliver prøvet.

Det er også væsentligt at forstå den historiske sammenhæng. Der er passager, som fremstår mørke, men hvor det er misforstået, hvor hensigten har været anderledes. Det gælder fx med arv, her må man forstå det islamiske arvesystem. Det handler ikke om at give det dobbelte til kvinden end manden. Det er opdelt, så kvinde- og mandslægten bliver ligeligt fordelt. Koranen var faktisk progressiv dengang. Men det er svært at forholde sig til i dag. Jeg ser positivt på ethvert kunstnerisk projekt med refleksion i højsædet. Man behøver ikke være enige om alt.

DIALOG I PLENUM

Efter Jens Galschiøts oplæg om "Fundamentalism" blev deltagerne inddelt i grupper med både muslimer og kristne, hvor de skulle diskutere forskellige kontroversielle emner: "vantro/hyklere/ikke-troende", "mænd/kvinder", "vold/drab" osv. Diskussionen foregik med udgangspunkt i en række såkaldte mørke citater fra Biblen og Koranen. I det følgende gengives, hvad grupperne nåede frem til.

En af grupperne havde gjort det sådan, at de muslimske deltagere valgte et citat fra Biblen og omvendt. Muslimerne havde valgt: "Jeg er ikke kommet for at bringe fred [på jorden], men sværd" fra Bibelen, og de kristne valgte: "En tyv, mand eller kvinde, skal I hugge hænderne af som gengældelse" fra Koranen. Gruppen nåede hurtigt til enighed om, at det er vigtigt at læse citaterne kontekstuel. De er skarptskårne, og hvis de læses løsrevne uden for kontekst, er der risiko for fejlforståelse. I gruppen var det derimod mere vanskeligt at nå til enighed om, hvorvidt tekster kan læses i overført betydning dvs. at forstå billedligt eller symbolsk. Der nåede gruppen ikke så langt, for der læses der nok forskelligt mellem kristne og muslimer.

I en anden gruppe havde muslimerne valgt: "Enhver plante, som min himmelske fader ikke har plantet, skal rykkes op med rode." fra Biblen, mens de kristne valgte: "Bekæmp de vantro og hyklere! Vær skånselsløs mod dem!" fra Koranen. Gruppen kom også ind på, hvad det er for et billedsprog og metaforik, citaterne griber ind i. Samtidigt er der en historisk sammenhæng, hvor man i Medina-perioden fx skulle forsvare sig i en krig. Citaterne skal derfor både ses i deres historiske og billedlige kontekst. Gruppen diskuterede også, om det onde er en del af Gud, altså selve mono-teismen, er det en kamp, som Gud fører i verdenen mod det onde? I hvilken forstand er det onde et redskab for Gud?

En tredje gruppe var ikke gået så meget i dybden med spørgsmålene, men havde i stedet fokuseret på de overordnede linjer. De kristne deltagere mente, at det kristne budskab først og fremmest baserer sig på Kristus selv, som gør op med de mørke sider af Det Gamle Testamente. Ikke at sige, at vi skal glemme det helt. Fra muslimsk side blev det nævnt, at selvom Koranen er unik, så er der også rum for fortolkning, og at mange ting i fremstillingen af muslimer er forenklet. Muslimer er mange forskellige grupper, som ikke kan skæres over en kam.

I en fjerde gruppe tog man fat på bibelcitater: "Jeg er ikke kommet for at bringe fred [på jorden], men sværd", holdt oppe imod: "I [skal] dræbe dem, der sætter andre ved Guds side, hvor som helst I finder dem!". Gruppen var også stoppet ved det kontekstuelle, og hvordan det har forskellige vilkår i henholdsvis kristendom og islam. I islam er det Koranen selv, som er åbenbaringen, og i kristendommen er det Kristus, der er åbenbaringen, mens Biblen er den første fortolkning. Derfor kan man sige, at fortolkningen måske i højere grad er en del af den kristne tradition.

En femte gruppe havde taget udgangspunkt i emnet "mænd/kvinder", og der var citater fra både Koran og Bibel, der omhandlede mænds forrang frem for kvinder. Gruppen var også inde på kontekstspørgsmålet. Hvis man hiver ting ud, som et menneske har sagt, så får man det ene blik, og sådan ender vi med at dømme helligskrifter indimellem. Gruppen gik ind i på det specifikke emne: Hvad er det socialpolitiske og de ontologiske aspekter ved det her? Hos muslimerne så man kvinden som ontologisk overordnet.

DIALOG EFTER GRUPPEARBEJDET

På baggrund af sammenfatningen efter gruppearbejdet opstod en dialog mellem deltagerne, som gengives her.

En kristen deltager fremførte, at vi står foran et reformationsår, hvor Luther taler om det almindelige præstedømme. At vi ikke er afhængige af lærde, men at enhver kan udlægge og læse teksten selv. Det er stærkt demokratisk. Men samtidigt medfører det også et stort fortolkningsansvar hos den enkelte. Er vi forpligtede til at indgå i samtale med hinanden og aldrig forveksle vores egen fortolkning med sandheden selv? Er det udfordringen fra traditionerne til os? Dertil svarede en af de muslimske deltagere, at der kan være en vis risiko ift. den demokratiske læsning af religiøse tekster. Der er en vis risiko, fordi de bevægelser, man ser inden for islamisme, netop har fejlet al tidligere viden væk og er startet forfra. Det kan altså være forbundet med visse farer.

En kristen deltager stillede spørgsmålet, om vi i højere grad bør medtage Det Gamle Testamente. Dertil svarede en anden kristen, at det er vigtigt, at vi som kristne forkyndere både tager de gamle og nye dele med. Ellers ender vi med ikke at inddrage hele skabelsestanken. Derfor er det vigtigt, vi sætter bspænd for os selv. Også i arbejdet med Det Gamle Testamente. Hvordan passer de diakoniske straffe fx ind i en moderne kontekst? Dertil blev der svaret, at de diakoniske straffe netop ikke er nutidige.

En muslimsk deltager mente, at det netop er vigtigt at holde for øje, at det værdisæt, vi har i dag og ser som universelt, hele tiden ændrer sig. Den muslimske deltager uddybede, at muslimer benytter metodiske tilgange til at klassificere vers: Er det en beskrivelse eller bestemmelse? Er den generel eller specifik? Gør den sig kun gældende i en bestemt historisk kontekst? Beskriver den en bestemt historisk situation eller hele eftertiden? Det gælder fx verset fra Koranen, hvor mændene har en form for overordnethed ift. kvinder. Så skal det ikke forstås universelt: Det er en beskrivelse af en konkret situation. Sådan er det i det her samfund lige nu, det betyder ikke, at det skal være sådan. I islamisk teologi forstås vi skæbnen som fastlagt og en beskrivelse. Vi forstår det som Guds forudgående mening, om alt det der skal ske. Så fra vores perspektiv kan tingene ændre sig, men for det guddommelige, så er det uforanderligt. For Gud tager ikke fejl, han lærer ikke noget nyt. Der er rum for stor fortolkning.

I islam accepteres arvefordelingen, som det står i Koranen. Men det er vigtigt at forstå, at den arvefordeling ikke er, som den bliver udlagt, kvindeundertrykkende. Den skal forstås i kontekst: Mænd har forsørgelsespligten over for kvinder. Og når en kvinde får sin del af arven, så er det kun til hende selv. Det er ikke noget, som hun er forpligtet til at bruge på andre, men når manden får sin del, så er han forpligtet til at bruge det på hele sin familie. Så når man ser på den sociale konstruktion, så er der en mening i den bestemmelse. Så er der nogle, som diskuterer, hvorvidt det skal laves om. For vi står i dag i en situation, hvor mænd ikke nødvendigvis forsøger kvinder. Kvinder er selvstændige. Der er bestemmelser i Koranen, som ikke nødvendigvis gør sig gældende i dag. Når man ser på bestemmelser i Koranen, så kigger man på den bagvedliggende anledning til en bestemmelse. Hvad er anledningen til befalingen? Hvor kommer den fra? Hvad er årsagen til det? Når de omstændigheder ikke længere er til stede, så er det ikke nødvendigvis sådan, at bestemmelsen stadig skal håndhæves. De fleste går ikke ind for håndsafhugning, stening, selvom det står i Koranen. Der er forskel på at sige, at vi tager et afsnit ud eller tager afstand fra vers. Til at sige, at den bestemmelse, som verset angiver ikke er relevant i vores tid, men vi anerkender, at den fandtes historisk, og at den findes i Koranen. Og vi læser stadig de her vers. Så det handler jo igen om fortolkning. Koranen tvinger ikke til at læse på nogen bestemt måde. Igen er der stor mangfoldighed, der kan være forskellige tolkninger.

RELIGION, HELLIGSKRIFTER OG DEMOKRATI

SAFET BEKTOVIC

Lektor på Det Teologiske Fakultet,
Oslo Universitet

Følgende tekst er et referat af Safet Bektovic' oplæg. Gengivet af udgiver.

Det er dejligt at stå her i Kristent-Muslimsk Samtaleforum efter 10 år og fornemme den udvikling, der har fundet sted i løbet af de år. Og at være et sted, hvor man fornemmer relationerne. Det er vigtigt. Det er vigtigt for religiøse mennesker, men også som demokrati er samtalen vigtig. Vi må forholde os til de andre både teologisk og historisk. Om man taler teologi, gudsbegreb eller islamisk identitet. Det er vigtigt med en interaktion. Det er virkelig det centrale punkt. Så længe vi bevarer opgaverne friske og fine, så kan vi også arbejde med dem. Det er et udgangspunkt, jeg har haft i forberedelsen af min præsentation. Det er så bredt et emne. Islam og demokrati. Hvad skal man så gøre? Jeg har forsøgt at skitsere nogle teologiske, historiske træk. Og vil se på, hvordan vi som religiøse mennesker udfordrer og udfordres i et moderne samfund.

RELIGIONER OG DEMOKRATI

Demokratiideer er ældre end kristendom og islam. Det blev formuleret allerede i gamle Grækenland. Det demokrati, vi kender til i dag, er ikke så gammelt som kristendommen og islam, det er meget moderne, det er yngre. Pointen er, at demokrati hverken er forbundet til et bestemt geografisk område, tid eller religion.

Religioner er mere end bare individets tro på Gud, det inkluderer normer og værdier og en række sociale aspekter. Så det giver mening, at man snakker om religion i forhold til samfund. Det har altid været vigtigt i samfundet. Det er ikke bare religiøse institutioner og religiøse autoriteter, som har præget samfundsudviklingen igennem historien, men generelt religiøse ideer spiller en vigtig rolle i samfundets indretning. Forholdet mellem religion og politik har været centralt også i islam dog på forskellig vis. I islam er der ikke en institution, der svarer til kirken. Der er en lov - Sharia-loven - som ser på, hvordan det ser ud i samfundet, og hvordan forholdet er mellem det religiøse og det verdslige i loven.

Tolkning af religionen er kontekstuel. Inklusiv forholdet religion og politik, som også er historisk betinget. Det er konstateringer, som jeg håber, vil give en ramme, vi kan bevæge os indenfor. På samme måde som religionen tolkes inden for en historisk kontekst, så er demokratiudviklingen, som en proces, også historisk betinget. Det uddyber jeg om lidt. Hvis vi forstår de demokratiske udfordringer og religionernes positioner, så forstår vi vores egen position. Det er nogle af de store spørgsmål. Nu vil jeg forsøge at opridse nogle forskelle. Der er altid en risiko, når man sammenligner to størrelser, og man risikerer at forenkle tingene, men man kan fremdrage en række pointer, som vi kan diskutere bagefter.

KRISTENDOM OG ISLAM ER (ANTI)DEMOKRATISKE?

Moderne vestlig kristendom har internaliseret demokratiske værdier. Moderne islam har internaliseret fundamentalisme. Fundamentalisme opstår netop i moderne islam. Den er ikke i sig selv antimoderne – den er tværtimod meget moderne.

Der er mange fundamentalistiske kristne især i Amerika og Afrika og udemokratiske kristne stater fx i Hviderusland, Etiopien, Rwanda, men størstedelen af kristne lande har implementeret demokratiske principper. Jeg siger ikke, de er demokratiske, men de har implementeret principperne. Man kan også se, der er mange demokratiske muslimer og islam-inspirerende, demokratiske, politiske bevægelser.

Man kan tolke kristendom som et grundlag for moderne "demokratiske" samfund. Men historien kender også til udemokratiske hændelser foretaget i kristendommens navn, som ikke kan forenes med demokrati fx inkvisition og forfølgelse af minoriteter. Jesu virke var ikke politisk, men kristendommen blev indført i samfundet som statsreligion (Konstantin i 300-tallet) og har fungeret som magtlegitimering. Derfor har det haft en politisk betydning. I den tid var der ikke et skel mellem det politiske og religiøse, det hang sammen.

TOLKNINGEN AF HELLIGSKRIFTER

Man kan tolke islam som trussel mod demokrati, men der er demokratiske resurser i islam, og historien kender til eksempler, som påviser det. Fx tolerancen af religiøse minoriteter i Andalusien og Osmanneriget. Muhammeds virke var politisk. Han formåede at etablere en religion og et politisk samfund, men forholdet mellem religion og politik er ikke entydigt defineret i islams kilder. Form og indhold i de kristne og muslimske samfund, hverken i historien eller nutiden kan forklares som en direkte konsekvens af det, der står i de to religioners helligskrifter.

Når vi taler om helligskrifter, så er det vigtigt at huske, at der er en forskel. Eftersom helligskrifterne har forskellig status i kristendom og islam, kan det godt diskuteres om teksternes rolle i forhold til moral og politik i samfundet er forskellig i de to religioner. Men det handler alligevel om teksttolkninger og derfor ikke om teksterne i sig selv. Man kan ikke tage teksten uden, at man

fortolker den. Fortolkning er altså det, der er det afgørende, ikke selve teksten. Når vi har teksten og fortolkningen, så handler det også om handlingen. Hvis vi begynder at retfærdiggøre vores handlinger via teksten uden at tage fortolkningen som det centrale, så opstår der nemlig et problem. Mennesket har ansvar for at tolke teksten og at handle i Guds navn. Det er vigtigt, at man tager ansvar for det, man gør. Tolkning går forud for handling.

KRISTENDOM OG ISLAM ER (ANTI)DEMOKRATISKE?

Hvis vi ser i historien, så var der forskellige tolkninger, som gjorde sig gældende i islam. Hvis vi kun tager moderne tid, så starter det fx med en slags reform i Saudi Arabien. Det er denne første fundamentalistiske bølge. Så er der modernisme i Ægypten. Så en reaktion mod islamiseringen/politisk islam, så igen sekularisme. Disse bevægelser var mest relevante på et bestemt historisk tidspunkt. Islam er selvfølgelig meget mere end disse bevægelser. I den klassiske tid var der ikke én bestemt, officiel tolkning, der eksisterede ikke "én kirke". Den eneste periode, hvor man indførte en bestemt form for islam, var i en klassikerskole i 830, som kalifatet indførte, og som senere blev afvist. Det kan altså være meget forskelligt og fra tid til tid. Det var en ramme til diskussion. Nu går vi tilbage til noget, vi kender i Danmark nemlig Hizb ut Tahrir. De hævder at demokratiet er en fjende for islam, samt at dette er islams entydige holdning til demokratiet. Hizb ut Tahrir i Danmark har bl.a. skrevet:

"Demokratiet modstrider Islam i bund og grund, hvad angår kilden, hvor den udgår fra, livsanskuelsen den udspringer fra og med de tanker, begreber, værdier og idealer, den fører med sig. Demokratiet er et kufr-(hedensk) system og derfor er det haram for enhver muslim at adoptere, praktisere, kalde til det og strukturere sig på basis af det".

Generelt så hævder disse islamister, at islam og demokrati er modsætninger: Enten er det Gud/Guds love eller mennesker/menneskeskabte love, der hersker. Det samme siger anti-islam(ister): Islams essens er en totalitær ideologi, som er uforenelig med demokrati. Det er en meget aktuel problemstilling: Politisk, teologisk og historisk.

ISLAM SOM POLITISK RELIGION

Islam blev etableret som en politisk religion. Og religion og politik har gået hånd i hånd gennem historien. Derfor stiller jeg spørgsmålet: Hvad kan man læse i Koranen om politik? Dertil er der tre forskellige standpunkter: 1) Koranen har ingen politisk teori, 2) Koranen har en politisk teori, men det er ikke statsteori (kun relevant i forhold til by-samfund som fx Muhammed i Medina) og 3) Koranen er grundlag for islamisk ideologi og en islamisk stat.

Hvad er en islamisk stat? Det er en stat, som tager udgangspunkt i begreber i Koranen, som har en politisk relevans. Mange vil med gode grunde argumentere for, at det eneste politiske relevante i Koranen er Shura'en (konsultation, rådsforsamling). Shura'en er kendt fra før-islamisk tid. De gamle arabere havde en slags demokratisk tradition, hvor de diskuterede stridsspørgsmål i forummer. Det var også en del af Muhammeds praksis. Det var også en del af processen for kalif-valg især i valget af den tredje kalif, Uthman. Det var ikke alle, der var til stede, det var slet ikke en konsultation. Og så opstod der stridsspørgsmål, hvorefter der blev afholdt en konsultation. Det er også en del af traditionen, at muslimske samfund både lokalt, regionalt og på statsplan etablerer disse institutioner, som har denne funktion. Men det er ofte religiøse lærde, som er det rådgivende organ. I Koranen står der:

"Ved Guds barmhjertighed var du mild over dem. Havde du været rå og hårdhertet, var de blevet spredt rundt omkring dig. Tilgiv dem derfor, og bed om tilgivelse for dem! Rådfør dig (shura) med dem om sagen" (al-Imran, 3:159).

Her beskrives en situation i Medina, hvor en stor hær var på vej mod byen. Skulle man gå imod dem, eller skulle man vente? Muhammed var for det sidste, han mente, man skulle vente, men de fleste hævdede, at man skulle gå imod dem. Det gjorde man så og tabte. Derfor skulle han lytte og tilgive dem.

"...(de) der lytter til deres herre og holder bøn, hvis sag kommer til rådslagning (shura) iblandt dem, der giver bort af det, som vi forsørger dem med." (al-Shura, 42:38)

Det næste vers er næsten ligeså interessant. Her nævnes først bøn, så at man hjælper de fattige, og midt imellem er der konsultation. Man har forsøgt at koble konsultation med idjma (konsensus). Oprindeligt som general/folkelig konsensus inden for umma, senere (fra al-Shafi'i, d. 820) konsensus de retslærde imellem. Det er vigtigt især inden for sunni-islamisk tradition.

Et andet interessant begreb er selve Guds begrebet (tawhid – Guds enhed). Et dogme som har politiske implikationer. Gud er den eneste autoritet, mens umma afspejler en enhed af forskellighederne. Her er alle mennesker lige over for Gud. Det åbner op for noget demokratisk.

Kalifa er Guds stedfortræder jf. Koranens skabelsesberetning og profeten Muhammeds efterfølgere efter Muhammeds død. Det overordnede mål er at skabe retfærdighed på jorden. Så kalifa har en stor opgave. Men det koranske begreb kalifa bliver fordrejet efter Muhammeds tid; fra enhver teologisk forankret rolle, som Gud har givet, og som Gud har tildelt alle mennesker, både mænd og kvinder, til en primær politisk rolle. Jeg vil nu gennemgå de forskellige fortolkninger af kalifat.

INSTITUTIONALISERING AF KALIFAT SOM EN ISLAMISK STAT

I det følgende fremstilles en figur, der viser, hvordan kalifatet institutionaliseres som en islamisk stat:

STRIDEN OM EN ISLAMISK LEDER EFTER MUHAMMEDS DØD

STRIDEN OM EN ISLAMISK LEDER EFTER MUHAMMEDS DØD (632) AF FORSKELLIGE POSITIONER OG HISTORISKE FOREKOMSTER KAN NÆVNES:

Shia: Kaliffen skal være Ali

Murdjiya: Kaliffen skal vælges, helst fra Quraysh-stammen

Khridjiyya: Enhver rettroende muslim kan være kalif

Kalif/imam er en efterfølger/leder (Guds sendebuds efterfølger – Guds efterfølger)

Rettroende kalifer i Medina (Abu Bakr-Umar- Uthman-Ali): 632-661

Umayyadene i Damaskus: 661-750

Abbasidene i Bagdad: 750-1258

Umayyadene i Cordoba: 756-1031 og Nasridiene i Granada: 1239-1492

Osmanene i Istanbul: 1290-1924

Safavidene i Tabriz/Qazvin/Ishafan: 1501–1736

Mugulene i Agra/Lahore/Delhi: 1526-1858

EFTER KALIFATS FALD

MODERNE DISKUSSIONER OM EN ISLAMSK STAT

Ali 'Abd al-Raziq (1888-1966) i Al-Islam wa usul al-Hukm argumenterer for, at kalifat/imamat ikke er nødvendigt og hævder, at det ikke kan begrundes med Koranen og hadith. Profeten Muhammed var ikke verdslig regent men religiøs forkynner og leder, stat og religion må adskilles. Flertallet af sunni- og shia-lærde mener derimod, at kalifat/imamat er en autentisk islamisk model og er derfor påkrævet med henvisninger til Koranen, hadith og klassiske lærde. Pan-islamisme er et udtryk for netop denne tanke som politisk ideologi. Etableringen af de islamiske, politiske bevægelser som fx Muslimske Broderskab i Ægypten har samme tanke. Så kalifatet er et symbol for ummaens enhed. I 1930'erne hævder Hasan al-Banna (1906-1949), at kalifat er symbol på ummaens enhed. Han mener, at dets ophævelse skyldes Vesten. Derfor ønsker han en genislamisering af samfundet og en genetablering af en fælles islamisk stat. Fazlur Rahman (1919-1988) har haft en afgørende og central rolle i det senmoderne islam. Han mener, at enhver model, der tjener islams sag, nemlig etableringen af retfærdigt samfund, er islamisk. I moderne tid er kalifat ikke en optimal model. Derfor åbner Rahman op for en diskussion af, hvorvidt monarkisme er den bedste islamiske model. Shura'en kan dårligt forenes med enevældigt monarki, men den kan forenes med parlamentarisme.

FUNDAMENTALISME (S. QUTB)

Iflg. fundamentalistisk islam er der kun to typer af samfund: Islamisk samfund og djahiliyya-samfund. Islamisk samfund styres alene af Guds lov. Det er ikke samfund, som folk etablerer ud fra

deres egne tolkninger. Selvom folk beder, faster, går til pilgrimsfærd i Mekka, så betyder det ikke, at de lever i et islamisk samfund. Det er fortsat djahiliyyet. Dhjahiliyyet er et samfund, som benægter Gud (fx kommunisme, de før-islamiske samfund), men også et samfund hvor Gud anerkendes, men hvor hans rolle reduceres til himlen i modsætning til Koranen: "Han er den, som er Gud i himlen og Gud på jorden" (43:84). En forsoning mellem islamisk samfund og djahiliyyet er umuligt.

PRODUKTIVE INTERAKTIONER MED VESTEN

Islam er meget mere end en bestemt tolkning både i den muslimske verden og generelt. Jeg har valgt to eksempler fx R. Ghannouchi, der har været meget aktiv på det sidste. Han betegnes af flere som en fleksibel, islamisk leder. Det gode eksempel som muslimerne kan finde inspiration hos. Han hævder, at islam kan forenes med et sekulariseret samfund. Det er ikke i konflikt med islamiske principper. Islamisk samfundsindretning baseres på principperne: Retfærdighed og konsultation (Shura), og disse kan netop implementeres i en sekulær-neutral stat. Islam kan benytte sig af moderne demokratiske institutter: Politisk pluralisme, valgsystem, parlamentarisme, civilt samfund, magts deling, da disse ikke er i strid med islamiske principper. Tariq Ramadan argumenterer for, at muslimerne skal deltage aktivt i det sociale liv og de demokratiske processer. Han mener, at man kan forene islamisk normativitet og sekulært demokrati.

Jeg vil afslutte oplægget med et perspektiv fra Habermas. Alle skal have lov til at påvirke samfundet, at deltage i det politiske liv. Hvor frihed er forudsætningen, så er det vigtigt, at religiøse argumenter formuleres i et ikke-religiøst sprog.

SAFET BEKTOVIC, LEKTOR

UDFORDRING OG PERSPEKTIV

Jeg vil afslutte oplægget med et perspektiv fra Habermas. Alle skal have lov til at påvirke samfundet, at deltage i det politiske liv. Hvor frihed er forudsætningen, så er det vigtigt, at religiøse argumenter formuleres i et ikke-religiøst sprog. Man kan se det ud fra Habermas, at det er meget vigtigt i et demokrati, at religiøse mennesker formulerer deres ideer på en måde, der kan forstås af andre. Og hvad betyder det? Det skal helst formuleres i et sekulært sprog.

RESPONS PÅ OPLÆGGET

Ud fra Safets oplæg opstod følgende debat, som her gengives af udgiver.

DELTAGER: Det er et spørgsmål til din udlægning af Habermas. Hvis man formulerer sig inden for det religiøse sprog, så kan det ofte opfattes som et stopargument: Det her er sandheden! Og det er selvfølgelig svært især ud fra Habermas' optik. Men i dag har vi så ikke brug for andet end det rationelle sprog? Fx det kunstneriske og det religiøse sprog? Får vi ikke for snæver en horisont? Når sproget er de briller, vi sætter på næsen, får vi så ikke for smalt og ensidigt et syn på verden, hvis vi altid skal formulere os i sekulære termer?

SAFET BEKTOVIC: Det er et meget relevant spørgsmål. Rationaliteten opfattes ofte som noget universelt. Men behøver den vestlige rationalitet at være det universelle? Der er visse grænser og fundamenter, som ligger til grund for forskellige slags rationaliteter. Og kommunikation er meget mere end sproget. Det er vigtigt, at vi forstår hinanden. At jeg forstår min samtalepartner og især dem, jeg er uenig med. Det er kommunikationen, som åbner op for gensidig forståelse. Jeg giver ofte eksemplet: Der var en række bosniske pensionister og danske pensionister, som kom sammen uden at have et fælles sprog. Det lykkedes dem at lave et fælles arrangement uden, at de havde et fælles sprog. Dvs. kommunikation er meget mere end et fælles sprog. Demokrati inkluderer også andre elementer. Jeg forstår det sådan, at det handler om at gøre sig forståelig for andre. Hvis jeg ikke tager fejl, så tænker Habermas netop på det. Det mest forståelige for andre er et sekulært sprog. Det er i hvert fald det, der er kernen i Habermas' pointe. Det handler om det mest optimale kommunikationssprog.

GRUPPEARBEJDE

Om eftermiddagen var der gruppearbejde på baggrund af Safet Bektovic' oplæg. Følgende spørgsmål blev diskuteret: "Hvad betyder min religion og mit helligskrift for mit engagement i samfundet?", "hvilke 'mærkesager' føler jeg mig som troende kaldet til at arbejde for – med udgangspunkt i mit helligskrift og min tro?", og: "er der dele af demokratiet, som min religion gør mig forbeholden over for mig eller gør det svært for mig at deltage i?". I det følgende gengives det, hvad grupperne nåede frem til. Gengivet af udgiver.

En muslim stillede spørgsmålene: Hvad betyder helligskriftet? Rigtig meget og alligevel ikke. Hvornår yder jeg velgørenhed, fordi jeg er muslim? Og hvornår fordi jeg er menneske? Når man som troende laver arbejde, så gør man det ofte, fordi man føler sig forpligtet til det i og med, man er troende. Men når vi laver indsamlinger til fx nødlidende, så siger vi jo ikke: Det gør vi, fordi vi er muslimer.

En muslimsk deltager påpegede, at vi grundlæggende arbejder ud fra indre forståelser, etik og opdragelse. Men når vi opdager, at andre måder at agere på strider mod vores religion og religionsforståelse, så bliver vi opmærksomme på vores religion. I samme øjeblik vi begynder at komme på kant med vores mærkesager og grundlæggende forståelse, bliver vi opmærksomme på det. Her har vores religion indflydelse på, hvad vi tænker. Der er en basis. Der er nogle ting, som er givne i vores religiøse forståelse, som ikke er til diskussion og afstemning.

OPSAMLING PÅ KONFERENCEN

JØRGEN SKOV SØRENSEN

Danmission, generalsekretær

Jørgen Skov Sørensen og Abdul Wahid Pedersen rundede dette års KMS-konference af med et tilbageblik på, hvordan samtaleforummet har udviklet sig de sidste 10 år. Gengivet af udgiver.

Jeg tænkte på, da jeg skulle tænke tilbage på det her, hvad der er sket de sidste 10 år. Så kunne jeg dårligt skille det år fra år. Men da jeg kiggede helt tilbage på den allerførste gang, vi mødtes, så var det jo i 2006. Hvilket i øvrigt betyder, at det her er 11. gang og ikke 10. gang, vi mødes. Og det er jo bare flottere, at vi er mødtes 11 gange. Hvad karakteriserede 2006, da vi mødtes første gang? Larm.

Der var rigtig meget larm. Der var larm i verdenen pga. nogle tegninger, som Jyllands-Posten havde trykt. Og det var vel egentlig en af årsagerne til, at vi mødtes på det tidspunkt. Der var også en anden slags larm, som kom fra en 75 års fødselsdag, som blev holdt nedenunder det lokale, som vi mødtes i på Nyborg Strand. Så vi kunne dårligt høre, hvad hinanden sagde. Men jeg synes, det var meget sjovt, at der både var larm tæt på og langt fra, da vi mødtes første gang. Vi skal være taknemmelige for, at der var nogen, som trods larmen i verdenen, turde kalde sammen til møde mellem muslimer og kristne.

Jeg bliver stadig spurgt til tegningekrisen i Danmark, når jeg rejser rundt i verdenen - måske ikke helt så ofte, men det kommer stadig op fra tid til anden. Og når jeg så taler om, hvad den medførte i Danmark, så nævner jeg altid det her samtaleforum som et eksempel på noget godt, der kom ud af den situation. Så selvom vi kom ud af larm og krise, så er der dog kommet noget godt ud af det. Hvad er der mere kommet ud af det? 1. Venskab, 2. Viden og 3. Vidnesbyrd. Venskab på den måde, at man kender mennesker, man ikke ellers ville kende, hvis man ikke har deltaget i de her møder.

Engang imellem bliver man kritiseret for, at der ikke kommer noget ud af det. Men der er jo kommet noget ud af det. Men det er svært at måle venskab. Dialog handler jo om de lange relationer, dialog er ikke ambulancetjeneste. Der skal noget langtidspanlægning ind over. Det kræver, at man møder hinanden mange gange, før man begynder at forstå hinanden. Jeg tænker tilbage på 11. september, der boede jeg i Storbritannien i Birmingham. Og ved at det her skete, så fandt muslimer og kristne sammen, fordi de kender hinanden i forvejen. Der var ikke brug for ambulancetjeneste, der var foræder allerede i Birmingham, som kunne komme sammen og tale om, hvad der nu skulle gøres. For alle kunne se, det kunne ende helt galt. Og det gjorde det også nogle gange, men meget blev forhindret i dagene efter, fordi der var venskab og netværk muslimer og kristne imellem. Venskab er vigtigt, og det er der kommet ud af det.

Så er der kommet viden om, hvad islam er i Danmark i dag. Hvis man har været her i dag, så ved man mere, end da man kom i morges. Og jeg ved mere, end jeg gjorde for 10 år siden, bl.a. fordi jeg har deltaget i de her konferencer. Jeg håber også, vores muslimske deltagere ved mere om, hvad kristendom er i Danmark i dag, end de gjorde, da de kom i morges. Og at dem der har deltaget i flere år har lært noget om, hvad kristendommen er i Danmark i dag. Der er jo kolossale huller i vores viden om hinanden på begge sider. Det er de her møder også med til at rydde op i. Så viden er der også kommet ud af det.

Så er der kommet vidnesbyrd. Dels overfor hinanden, sådan er det jo, når man sidder og taler med hinanden. Så kan man jo ikke lade være med at fortælle, hvad der betyder noget for en: At man

”

Der er masser af konflikter i det, vi gør, her. Det konflikter fuldstændig med den opfattelse, som samfundet har omkring muslimer og kristne. Det er fuldstændig i konflikt med det, vi ellers læser om relationenen mellem vores to religioner.

JØRGEN SKOV SØRENSEN, GENERALSEKRETÆR

er muslim eller kristen. Så det er en type vidnesbyrd. Men jeg tænker primært på det vidnesbyrd, at vi bliver synlige, selvom jeg måske er enig med den første taler i, vi måske ikke er så gode til at komme ud over rampen med det, vi har her.

Der er masser af konflikter i det, vi gør, her. Det konflikter fuldstændig med den opfattelse, som samfundet har omkring muslimer og kristne. Det er fuldstændig i konflikt med det, vi ellers læser om relationenen mellem vores to religioner. Men den konflikt er der bare ingen, der har fået øje på endnu. Og så har det måske også en anden karakter, end den slags pressen først og fremmest er interesseret i. Vi er glade for, at radioens P1 har fulgt med i dag. Men vidnesbyrd på den måde, at vi er synlige, kristne og muslimer kan faktisk arrangere noget sammen og være et modbillede til den gængse opfattelse af, hvordan kristne og muslimer fungerer sammen. Et modbillede, synlighed og vidnesbyrd. Det er en vigtig del af vores samfund.

Hvad er så udfordringerne de næste 10 år? Der er bl.a. tre udfordringer: 1. Vi tror, at vi kan blive enige om en helt masse. Det er en udfordring, hvis vi tror, vi kan blive enige om en hel masse. Det er jeg ikke sikker på, vi kan. Der er masser af andre kristne, som jeg ikke er enig med en masse om. Det samme gælder mine muslimske brødre og søstre. Det har jeg erfaret i dag og over tid. Vi tænker anderledes om nogle ting. Det er jo sådan set det, det handler om. Hvis ikke vi havde forskellige synspunkter om tingene, så var der ingen grund til at mødes. Så var der ikke noget at gå i dialog omkring. Vi skal ikke være bange for at være forskellige. Vi skal ikke være bange for at vise vores forskellighed. Vi skal ikke tro, vi skal blive enige om en hel masse. Vi skal blive enige om nogle ting fx at tale om en problemstilling, der vedkommer os alle. Med Habermas: Tale i et sprog

som resten af samfundet kan forstå. Det tror jeg godt, vi kan blive enige om, men der er også mange ting, som vi ikke er enige om. Det tror jeg, alle ved. Vi skal også turde sige det til os selv og til andre. 2. Så skal vi være på vagt over, at vi ikke må bukke under for andre udefra. Der er nogen, som prøver at splitte sådan noget her ad. Det kan være politiske, religiøse, nationale, internationale dagsordener, som prøver at splitte foraer som disse ad. Det skal vi ikke gå med til. Vi skal ikke lade nogen splitte vores forum ad. Vi skal stå for det, vi mener. Nemlig at det er godt at komme sammen og tale på trods af forskelligheder. Vi skal ikke lade os kyse af dem, der ikke vil det gode for os. 3. Så kan det være en udfordring at tro, at religion altid er af det gode. Sådan er det ikke. Vi ved, at religion får både det bedste og det værste frem i mennesker. Vi ved, at religion kan føre til både liv og død og alting indimellem. For sådan er religion. Som religiøse mennesker så bliver vi jo en del af det. Det betyder, at vi ikke altid gør det gode, som vi ved, vi burde gøre. Vi skal passe på ikke at blive eksklusive og selvfede med, at vi kan mødes her, og så er vi lidt bedre end alle andre. Det er vi jo ikke nødvendigvis. Det tror jeg kan blive en udfordring for os – selvfedmen. En skam hvis vi faldt i den fælde. Vi kan være et vidnesbyrd for hinanden – om at vi vil hinanden på kryds og tværs og engang imellem også på trods.

OPSAMLING PÅ KONFERENCEN

ABDUL WAHID PEDERSEN

Danish Muslim Aid, formand

Jeg er ikke god til det med overblik, og mit manus er ikke så langt. Jeg har fundet et koransk citat frem, som jeg godt vil begynde med her frit fra hukommelsen: "Tal ikke med bogens folk på anden end den måde, som er bedst". Bogens folk set i en koransk kontekst, det er kristne og jøder. Nogle inkluderer også andre religioner, det er jeg selv tilbøjelig til at gøre, men restriktivt tolket så omfatter det kristne og jøder. Og det er jo en af de ting, som har præget det forum, vi befinder os i i dag. Det har været, at vi taler ordentligt. Det synes jeg er en meget vigtig ting i dagens Danmark, for jeg synes egentlig, det er noget, som der ikke lægges så stor vægt på altid. Der er mange, der synes at have glemt, at det at tale ordentligt faktisk er en ganske glimrende ting. Derfor er det godt, vi har et sted, hvor vi kan tale ordentligt, men hvor vi også kan gå lidt til stålet ift. de lidt tungere emner. Vi har ikke gjort det så meget i dag, men vi har faktisk gjort det lidt ved tidligere lejligheder. Vi er faktisk gået lidt hårdt til nogle af de lidt vanskeligere ting. Og det er rigtig vigtigt, at vi har sådanne foraer, hvor vi kan det. Hvor vi føler os tilpasse og trygge til, at vi tør tage den slags ting op. At vi måske tør se de svagheder, vi ser hos os selv. Og ikke kun hævde vores egen styrke over for hinanden. En af de ting, som jeg synes, jeg oplever her i dette forum, som hverken lovgivningsmæssigt eller virkelighedsmæssigt er til stede i det danske samfund, det er religionslighed.

Vi har religionsfrihed i Danmark, ingen tvivl om det. Men vi har ikke lighed, for religioner bliver klassificeret forskelligt i Danmark. Men lige præcis i dette forum føler jeg, at der er religionslighed. Forstået på den måde, at vi taler til hinanden som lige. Vi har en forståelse for, at den anden har en forkærlighed for sin egen religion, sit eget religiøse udgangspunkt. Og samtidigt en forventning om gensidig respekt, forståelse, tolerance og en følelse af, at vi er lige som troende mennesker, der taler sammen. Ud fra hver vores religiøse forudsætninger. Det at have sådan et frirum, synes jeg er vigtigt ikke mindst fordi mange af os, der er kommet og fortsat kommer har en stemme andre steder ude i samfundet. Så hvis vi kan bære noget af det med os ud, som vi har og deler herinde. Hvis vi kan tage det med ud på torve og stræder derude, så kan det her forum nå meget længere. Det tror jeg også, det gør. Jeg ved det fra egne og andres vedkommende. Der sker det jo hele tiden, at vi bruger noget af det, vi har her og bruger derude i virkelighedens verden. Derfor er det her et meget vigtigt forum. Man kan godt sige, det er sådan lidt elitært, lidt småt, for vi fylder ikke meget i samfundet. Men vi når jo længere ud end det, der sker i den lille lukkede kreds. Derfor har det en meget stor betydning. Og det er en af de utroligt vigtige og fuldstændigt usynlige samfundsinstitutioner i dag. Det er den her lille platform. Og derfor er det meget vigtigt, at vi fastholder den, og at vi bliver ved med at have den her dialog. Der kommer formentligt udskiftning, ligesom der har været. Om 10 år ser det nok anderledes ud, men jeg håber, vi kan fejre 20-årsjubilæum. Og så hele tiden huske, at vi er her alle sammen i virkeligheden med det samme formål: At tjene vores gode Gud og skaber, og glædelig er hver en dag, som leves i Guds velbehag.

LÆSNING AF BIBLEN

Ved konferencens begyndelse blev der læst op fra Biblen og reciteret fra Koranen.

LÆSNING AF BIBLEN VED MADS CHRISTOFFERSEN, GENERALSEKRETÆR I DANSKE KIRKERS RÅD

APOSTLENES GERNINGER, KAP. 17, VERS 22-34

Så stod Paulus frem midt på Areopagos og sagde: "Athenere! Jeg ser, at I på alle måder er meget religiøse. For da jeg gik rundt og så nærmere på jeres helligdomme, fandt jeg også et alter med indskriften: For en ukendt gud. Det, I således ærer uden at kende det, det forkynnder jeg jer.

Gud, som har skabt verden med alt, hvad den rummer, og som er Herre over himmel og jord, bor ikke i templer bygget af hænder. Heller ikke lader Gud sig tjene af menneskehænder, som om han trængte til noget. Det er ham, der giver alle liv og ånde og alle ting; og af ét menneske har han skabt alle folk og ladet dem bosætte sig overalt på jorden og fastsat bestemte tider og grænser for, hvor de skal bo – for at de skulle søge Gud, om de kunne famle sig frem og finde ham, som dog ikke er langt borte fra en eneste af os. For i ham lever vi, ånder vi og er vi, som også nogle af jeres digtere har sagt: "Vi er også af hans slægt." Når vi nu er af Guds slægt, må vi ikke mene, at guddommen ligner noget af guld eller sølv eller sten, formet ved menneskets kunst og snilde. Efter at Gud har båret over med tidligere tiders uvidenhed, befaler han nu mennesker, at de alle og overalt skal omvende sig, for han har fastsat en dag, da han vil holde dom over hele verden med retfærdighed ved en mand, som han har bestemt dertil; og det har han gjort troværdigt for alle ved at lade ham opstå fra de døde." Da de hørte om dødes opstandelse, spottede nogle, men andre sagde: "Det vil vi høre dig tale om en anden gang." Dermed forlod Paulus forsamlingen. Men nogle mænd sluttede sig til ham og troede, blandt dem Dionysios, som var medlem af Areopagosforsamlingen, og en kvinde, der hed Damaris, og flere andre.

RECITATION AF KORANEN

RECITATION VED IMAM MUHAMMET ALI UĞUR, IMAM

SURAH AL-BAQARA 1-5

I Allahs navn, Den Nådigste, Den Barmhjertigste
Alif, Lam, Mim.

Dette er Bogen, derom hersker der ingen tvivl. (Den er) en retledning for de gudfrygtige, som tror på det usete (al-ghaib), udfører bønnen, og som giver bort af det, Vi har forsynet dem med, dem, som tror på det, der er åbenbaret for dig, og det der er åbenbaret før dig, og som har en fast tro på det hinsidige. Det er dem, der er retledt af deres Herre. De er de frelste.

SURAH AL-IMRAN 159

I Allahs navn, Den Nådigste, Den Barmhjertigste

Det var ved Allahs nåde, at du var overbærende mod dem. Havde du været streng og hårdhertet, ville de have forladt dig. Så tilgiv dem, og bed om tilgivelse for dem. Rådfør dig med dem. Når du har bestemt dig, så sæt din lid til Allah. Allah elsker dem, som sætter sin lid til Ham.

KMS-STYREGRUPPEN 2016

Forummets aktiviteter arrangeres af en styregruppe, som blev valgt på sidste års konference. Gruppen, der har stået for dette års konference, bestod af følgende personer:

Formand Cömert Küçükakin	Dialog Forum
Næstformand Jørgen Degn Bjerrum	Folkekirke og Religionsmøde
Katja Madsen	Imam Ali Islamisk Center
Dorte Hedegaard	Folkekirke og Religionsmøde
Abdurrazak Sarikaya	Dansk Tyrkisk Islamisk Stiftelse
Anna Stefanie Thür	Danske Kirkers Råd/Den katolske Kirke i Danmark
Michael Krogstrup Nissen	Folkekirke og Religionsmøde
Zeki Köse	Muslimernes Fællesråd
Henrik Abdulhamid Sørensen	Dansk Muslimsk Union
Jørgen Thaarup	Danske Kirkers Råd
Mads Christoffersen	Danske Kirkers Råd, observatør i styregruppen

KMS-STYREGRUPPEN 2017

Medlemmer af KMS-styregruppe udpeges ud fra følgende principper:

5 kristne udpeges således:

2 personer udpeges af Danske Kirkers Råd efter indstilling fra Den katolske Kirke og Frikirkeforum.

3 personer udpeges af Stiftssamarbejdet "Folkekirke og Religionsmøde".

5 muslimer udpeges/vælges således:

1 person udpeges af Muslimernes Fællesråd (MFR).

1 person udpeges af Dansk Muslimsk Union (DMU).

1 person udpeges af Dansk Tyrkisk Islamisk Stiftelse

1 person udpeges af Imam Ali Islamisk Center

1 person vælges på lederkonferencen blandt kandidater blandt de muslimske organisationer, som har modtaget en invitation til KMS-konferencen, men som ikke er repræsenteret i ovennævnte organisationer.

Cömert Küçükakin (Dialog Forum) var eneste opstillede kandidat og blev valgt uden afstemning.

BASIS FOR KRISTENT-MUSLIMSK SAMTALEFORUM

KMS er et netværk for kristne og muslimske ledere, som er udsprunget af en række årlige konferencer siden 2006.

KMS' formål er at fremme den fælles religionssamtale og værne om og bidrage til udviklingen af det danske samfund som et demokratisk og inkluderende samfund.

KMS' MÅL ER:

- at etablere kommunikationskanaler, netværk og relationer, præget af åbenhed og tillid mellem kristne og muslimske ledere
- at identificere, analysere og bearbejde spændingsfyldte problemstillinger
- at tage initiativer, hvor kristne og muslimer i fællesskab kan bidrage til samfundets positive udvikling

KMS' mål søges opnået gennem forskellige former for samvær, samtale og samarbejde mellem kristne og muslimske ledere såsom fælles arbejdsgrupper, seminarer, konferencer, studierejser, udgivelser, pressemeddelelser mv.

KMS består af ledere fra kristne og muslimske trossamfund, organisationer, foreninger mv. i Danmark, som kan tilslutte sig KMS' formål og mål.

Ved den årlige konference nedsættes en styregruppe, som bl.a. planlægger den kommende konference.

Ved konferencer og andre aktiviteter tilstræbes ligelig deltagelse af kristne og muslimer.

KMS GENNEM 10 ÅR

2006

2008

2009

2010

2011

2012

2013

2014

2015

TEMAER FOR SAMTALERNE I KMS GENNEM 10 ÅR

2006

2007:

Naboskab og medborgerskab

2008:

Religion i frihed - frihed i religion

2009:

Sammen i Danmark - med forskelle og ligheder

2010:

Selvkritik hos kristne og muslimer - og forholdet til ekstern kritik

2011:

Teologisk uddannelse i Danmark

2012:

Ny religionslov i Danmark? Vilkår og rammer for trossamfundenes virke

2013:

Skal vi arbejde for et Samarbejdsråd for tros- og livssynssamfund i Danmark?

2014:

Religion som ressource og udfordring i det offentlige rum

2015:

Unge identitetsdannelse - medborgerskab og modborgerskab

2016:

Helligskrifter og demokrati

RAPPORTEN ER UDGIVET AF:

Stiftssamarbejdet Folkekirke og Religionsmøde
Peter Bangs Vej 5B
2000 Frederiksberg
Tlf. 38 38 49 91
www.religionsmoede.dk
mail@religionsmoede.dk

Denne rapport må kun gengives med tydelig kildeangivelse.
Flere eksemplarer kan rekvireres fra Folkekirke og Religionsmødes sekretariat.

ISBN: 978-87-997997-2-5

Rapporten er sammensat og redigeret af:
Kåre Schelde Christensen og Ida Louise Vestergaard
Layout: Ida Louise Vestergaard
Billeder: Folkekirke og Religionsmøde

FOLKEKIRKE &
RELIGIONSMØDE